

MEMORIAM SELIGMANNIANAM

D. XIIIX. SEPTEMBRIS

ANNI CICCI CCXCII

HORA IX.

IN AUDITORIO SUPERIORI
RECOLENDAM

INDICIT

M. IOANNES GODOFREDUS KNESCHKE
GYMNASII SUBRECTOR.

INEST

*Commendatio peculiaris cuiusdam societatis, cum Gymnasi
nostris alumnis constituendae, cuius propositum in eo cernitur,
ut ingenia ipsorum libris legendis contineantur,
patrio sermone scriptis.*

Hist. Saxon.

H.

749, 42

Hist. Sac. early. 758.

1792.

Pro muneris, nuperrime mihi demandati, indole quum hæc qualisunque scriptiuncula in lucem adspectumque publicum esset emitenda, diligentiori exploratione instituta non potui —, quin illorum partibus accederem, qui contendant, doctoribus in conscribendis prolusionibus scholasticis id maxime esse agendum, ut iuuentutis, cui fingendæ sint destinati, & scholæ, cui administrandæ inueniantur admoti, præcipuam & plane singularem habeant rationem. Sunt quidem, qui longe aliter statuendum arbitrentur, aliamque viam ingrediendam esse dicant. Eos nimirum intellectos uolo, qui commentationes, de quibus nunc quidem mihi est sermo, ita componendas existimant, ut eiusmodi res, quæ uirorum doctorum iam olim exercuerint & uel adhuc exerceant ingenia, sibi subiectas habeant, atque adeo exquisitam & ex interiori doctrinæ penu deponent spirent eruditionem. Ego quidem non is sum, qui, delicatulo ætatis nostræ ingenio indulgens, de accuratio-ri doctrina comparanda altioribusque literis summo studio tractandis contemtim iudicem. Qui penitus me norunt, iis non potest non esse perspectum, quantopere mihi improbandi uideantur & uirorum & iuuenium illi, qui, circumforanea quadam ac de triuio hausta eruditione contenti, diligentissime non in id incumbunt, ut ad summum, quoad eius fieri possit, doctrinæ uehantur fastigium. Proinde, superioris scholæ magister constitutus, nunquam, per Deum! eo abduci me patiar, ut institutione mea qualicunque iuuenes, fidei mee commissos, ad molliorem hanc, quam bene multis hac ætate dulcissime arridere probe scio, accommodasse dicar disciplinam. Quamquam uero eo in literas sublimiores animo sum, in prolusionibus tamen scholasticis non ausim propterea de iis agere, quod magis e re utilitateque scholarum earumque alumnorum fore arbitror, a doctoribus si eligatur ea scribendi materies, quæ cum scholæ patriæ conditione iuueniumque, qui disciplina illius nutruntur, commodis quam arctissime cohærere videatur. Quod si factum fuerit, hæ ipsæ scriptiunculæ ad illam ipsam, in qua eduntur, pertinebunt ciuitatem, & argumenti habita ratione maioris grauitatis præ se ferent speciem; ciues, si optimi sint patriæque amantissimi, cum intellexerint, quas in manibus habeant, commentationes non abhor- rere a suis ipsorum suorumque rationibus, in iis perlegendis fortasse haud inviti uer-sabuntur, neque statim abiiciendas eas putabunt. Ad scholarum denique alumnos quod attinet, quis tam hebes reperitur, quin luculentissime videat, prolusiones scho- lastice si ita sint comparatae, & ingenii & animi iuuenilis culturam mirum quantum iis adiuari, & iuuenes haud exiguum exinde capere posse utilitatem? Quæ quidem omnia mecum perpendens, constitui in præsentia differere de peculiari quadam soci- etate, cum Gymnasi nostri alumnis constituenda, cuius propositum in eo cernatur, ut in- genia ipsorum libris legendis contineantur, patrio sermone scriptis.

Quum non facile quisquam inueniri possit, quin primo statim adspicere intelligat, eiusmodi societate, illa si componatur ad iuuentutis studiose rationem, per multum sane conferri posse ad iuuenium mentem clariori luce collustrandam animumque absolucioni uirtute imbuendum, actum agere omnino uidear, in laudanda eiusmodi societatis utilitate si copiosus esse uelim. Quamquam enim negari non potest, uirorum doctorum querimonias de nimio librorum, eorumque inutilium & plus damni quam lucri afferentium, prouentu tanquam inanes non esse ridendas, opinionibus ta- men præconceptis non occœcatus habentissime dabit hæc, singulis nundinis aliquam & eius generis librorum prouenire copiam, quibuscum, ampliora iuuentutis incremen- ta nisi retardare uelint ipsi doctores, ipsorum adeo opera familiaritatem quam primum contrahant, necesse est, iuuenes ad humanitatem formandi. Sic opportunitas ipsis suppeditatur, clariori ratione ea cognoscendi, quæ in doctorum scholis antea per transennam quasi adspexerant; sic occasio ipsis paratur, haud uulgarem earum rerum sibi comparandi notitiam, quas uel doctorum non attigerat disciplina; sic ingenia ip- forum optime ita conformantur, ut magistrorum lectionibus maiori cum fructu inter- esse possint; sic magis magisque intelligunt, qua, doctorum manu, ad Musas duca- tur via, eam & ab aliis haberi & uere esse regiam literarum uiam; sic non solum mentis uiribus maturius excolendis redundunt maxime idonei, sed animis admouentur etiam acutissimi uirtutis sectandæ stimuli, atque adeo sic fieri non potest, quin ad literas haud interrupta industria descendas uehementiori singulis diebus ferantur ar- dore. Sed egregia hæc, quæ modo laudaui, commoda proficiscuntur non nisi in ea- os iuuenes, quibus contingit esse tam beatis, ut in libros incident, peculiari ipso- rum, quod in literis trattandis spectant, consilio inferuientes. Qui contra quemlibet libellum, sibi forte oblatum, temere & inconsulta ratione inuolant, exploratione uel minima neglecta, cosueneriatne ille suæ ipsorum conditioni, nec ne; illi quomodo ex uaga atque instabili hac librorum lectione suauissimos colligere possunt fructus, quos quidem ab i.s, qui grauissimum hoc negotium non sine prudentia suscepserant, uere ita collectos esse constat, ut literis ipsorum augendis maximus adiiceretur cumulus? Iu- uenum

1
uenum igitur rationibus quid potest accidere utilius, nisi hoc, ut ipsi scholarum magistri de eo solliciti sint, ne disciplinæ alumni in libris nullius fere pretii lectoris tempus operamque consumant. Quod quidem eo magis ipsorum esse iudico, quia, hac ætate cum uel infimi ex plebe libris legendis delectentur, in unoquoque fere oppidulo reperiuntur, qui libellorum, cum hominibus legendi cupidis communicandorum, apparatu uictum queritent. Quotusquisque uero est, quin sciat, eiusmodi librorum collectiones quam sepiissime sine ullo accuratiori dilectu esse coemtas, meliorisque notæ libris immixtos esse malos, haud raro pessimos? Facias igitur, iuuenes, literis elegantioribus dicatos, nutriti se pati istiusmodi pabulis parum salubribus; facias, (& faciendum hoc est, experientia enim clarissime loquitur) iuuenes, Musarum liberalium sacris initiandos, habitare adeo in his illiberalium humani ingenii setuum domiciliis, quid inde? Deliniuntur ludis scenicis, pascuntur fabulis Milesiis, capiuntur fictionibus amatoriis, inescantur commentariolis ex æuo equestri petitis, ^{a)} cumque id genus alia tractent, a meta, quam in literarum studio sibi præfixerunt ipsi, quam longissime remota, quid tandem emolumenti ex istiusmodi peruersa libellorum lectione redundabit in mentis vires magisque acuendas, quidque, obseruo, hinc inde lucrabitur animus, indefesso studio in melius emendandus? — Quæ quidem omnia simul sumta luculentissime testantur, maximæ adeo esse necessitatis, ut scholarum magistri, alumnorum commodis si nihil habeant prius, de selectiori librorum, in quibus perlegendis hi quidem uersentur, numero cogitent, neque est, quod negem, hac maxime ratione me impulsu fuisse, ut, Subrectoris munere mihi iuncto, ad eiusmodi societatem cum Gymnasii nostri alumnis constituendam animum appellerem. Iam uero, re omni diu multumque animo agitata, opera pretium me facturum putau, si *Lectoribus*, quibus commentatiuncula hæc sub oculos ceciderit, *Humanissimis* hæc duo indicarem; quinam libri ex meo quidem iudicio commendandi uideantur iuuenibus, ad ampliorem literarum cognitionem adspirantibus, et quoniam tandem modo utilissimæ huius & maxime necessariae societatis fundamenta ponendi commode possint firmissima. Seio equidem, rem omnem esse sane difficultissimam, uariisque difficultatibus circumseptam; sed animus bonus sumendus est; euanescent fortasse omnia, quæcumque obiciant se, impedimenta, atque fingamus, euentum non respondere spei, quam animo me concepisse profiteor, quis demuni erit, qui friuola manu mihi eripiat conscientiam, me uoluisse certe saluberrimo hoc consilio ad alumnorum nostrorum literas amplificandas facere, quantulumcunque in mea positum fuerit potestate? Sed dulcissima me tenet spes, fore, ut eadem fors fausta mihi cadat, quam cecidisse lator ^{b)} *Suttingero*, *Rectori de Lyceo Lubbenensis Meritissimo*, cui quinque abhinc annis contigit, ut disciplinæ eius alumni haud dissimilem societatem, quæ hodie adhuc uiget, inuicem inirent, cuiusque *Viri Celeberrimi*, arctissimo intimæ amicitiae uinculo mecum coniuncti, uestigii, ut aliis in rebus, ita & ea in re, pressius insistere semper studebo.

Agite uero, uideamus, quosnam libros in hunc censum scholasticum referendos iudicem? Temperare mihi non possum, quin initio statim aperte pronuntiem, maxime uituperari a me illorum iuuenum morem, qui, quamquam ad literas colendas animum applicuerint, in studio tamen, quod libris legendis impendunt, ne minimam quidem rationem habeant grauissimi huius, quod ceperunt ipsi, consilii, atque adeo in lectione ipsa non nisi hoc spectare uideantur, ut tempus suauiter transigant, sensibusque uoluptatem afferant. Enimuero eiusmodi legendi ratio haud dedecet quidem mulierculas, sed iure meritoque indecora censetur iuuenibus, literarum studiosis, quia subripit ipsi industria, in disciplinis seuerioribus ponendam, mentis que uires, ad altiora suscipienda aptas, non acuit, sed hebetat, & hebetatas prorsus inutiles reddit. Suaserim igitur alumnis nostris, ut in libris legendis dulce coniungere semper studeant cum utili, tempusque turpiter neglectum penitusque perditum arbitrentur, quod dederint libris, pleniori cognitionis copiæ comparande futuroque ipsorum uitæ generi cognoscendo minime idoneis. His præmunitis, haud difficile fuerit intellectu, quanam tandem lectione iuuenum ingenia subigi malim. Constitui hand incommode possunt uaria librorum, studiose iuuentuti grauissimo sermonis pondere commendandorum, genera, neque fortasse me poenitebit nouem illorum constituere. Primo genere illi continentur libri, ex quibus accuratior haurienda est cum religionis in uniuersum,

^{a)} Nolim tamen *γνῶταις* istis annumerari, de quibus hoc, quo uiuimus, anno egit Staudlinus in continuato libro chronico Schubarti, cfr. num. 50 p. 409. 410. Non ignoro, quæ Vitus Weberus, Schlenkertus aliique in commentariolis his conscribendis spectarint; utinam uero hac lectione incendi se patientur lectores integerrimo in patram amore, reduci ad pristinam morum simplicitatem & inflammari ad res eadem uirtute gerendas!!!

^{b)} cfr. Absicht und Einrichtung des bey der Schule zu Lübben errichteten Leseinstituts, 1790.

Paullo ante Bætrigerus, Lycei Gubensis Rector, (nunc quidem Gymnasii Vinariensis Director) eiusmodi societatis se præbuerat auctorem, & nuperrime eadem uestigia legit Bredenkampius, Subrector scholæ cathedralis, quæ Bremæ floret, cfr. Magazin für Schulen und Schullehrer, I Bandes II Stück, Bremen 1790. p. 525.

niuersum, tum christiane in primis, notitia, quorumque auctores omni studio id egerunt, ut hanc quidem institutionem foedissimis maculis purgarent, quas turpissima superiorum sacerdorum ignorantia atque superstitione ipsi adspersas esse constat. Neque ex hoc genere exclusos uelim libros, qui oraculis diuinis interpretandis clariorem lucem accendent, & exquisitiorum horum monumentorum, diuino interuentu cum genere humano communicatorum, adiuuant cognitionem. Cui quidem generi accedit alterum, quod singulas philosophiae partes complectitur, eas præcipue, quæ agere solent cum de homine in uniuersum, tum in primis de animo eius. Huc pertinet quoque doctrina morum. Tertio generi subest historia, cum uniuersum eius ambitum spectans, tum singulas illius partes. Eius uero partis, quæ dulcissimam patriam tractet, præcipuam rationem esse habendam, res ipsa loquitur. Neque omittendæ uidentur virorum, maxime conspicuorum, uita diligenter scriptæ. Genus quartum addixerim ego doctrinæ, res, in omni natura obuias, sedulo indaganti. Etenim a iuuenibus nostris Graeca & Latina ignorari malim, quam egregiam hanc disciplinam, summas summi creatoris uirtutes clarissima uoce prædicantem. Quinto genere subministrantur libri, integrori singularium orbis, quem incolimus, partium descriptioni inseruientes. Sexto generi annumerantur ea, quæcumque ad literarum humaniorum studium adestum confirmandumque faciunt, & antiquitates cum Graecas tum Romanas illustrant, & utriusque linguae scriptoribus uberiori ratione cognoscendis consulunt. Ad genus septimum pertinent libelli, quibus præcepta suppedantur atque exempla linguae patriæ excolendæ artisque dicendi ac declamandi exercendæ. Genus octauum uersatur in comparandis celeberrimorum, quos Germania tulit, poetarum carminibus. A iuuenibus enim, in Graecæ Latique poetarum lectione occupatis, nostræ nationis poetas turpiter negligi, quis probauerit? Atque eam ob causam meum esse putau, ut, in Anacreontis carminibus explicandis nunc quidem uersans, cum iuundissimo hoc poeta coniungerem Germanorum, u. c. Gleimii, Ramleri, Cronegkii, Bürgeri, Uzii, Hoeltyi, aliorumque carmina, quæ faciliori indoli Anacreontæ responderet uidebantur. Agmen denique claudatur eiusmodi libris, qui seniora artis educandi instituendique consilia suadent, quorumque insigni copia hac etate haud immerito lætatur Germania. Hac lectione illorum iuuenum rationibus in primis consultum uelim, qui, iniurioris fortunæ necessitate coacti, in puerorum ingenii singendis tempus operamque habeant collocatam. Sed & ab aliis, quorum res in meliori constitutæ sunt loco, Gedekii, Federi, Salzmanni, Campii, Trappii, Stuui, Lieberkühnii aliorumque scripta legenda esse relegendaque, eo nomine ego quidem contendeo, quoniam uite communis usu edocemur, uel in splendidissima gente omnem educandi docendique rationem ad pessimam haud raro accommodari regulam. Huc retulerim etiam auctores, qui de uita academica prudenter instituenda præceperunt, quorumque numero nuperrime fese adiunxit Carolus Heunius, edito libello: Vertraute Briefe an alle edelgesinnte Iünglinge, die auf Uniuersitäten gehen wollen. Atque proximis nundinis G. F. Palm & G. W. Beneken edere constituerunt: Vorübungen zur Academie für Iünglinge.

At enim uero, pecunia, qua eiusmodi librorum apparatus acquiri possit, unde exigenda tibi uidetur? Res omnis confici optime poterit sic, ut, quicunque alumnorum nostrorum utilissimo huic instituto adscripti esse uelint, symbolas inuicem conferant ad ualidissima fundamenta huic ipsi instituto iacienda, & societate ipsa recte constituta, singulo quoque mense pecuniola quedam faciat soluenda, ut copiosior sensim paullatimque comparari possit librorum copia. Sciant præterea iuuenes, qui nostra iam quidem utuntur disciplina, deceim abhinc annis Gymnasii huius alumnos, suo ipsorum studio incitatos, uno animo eiusmodi iniuste foedus, & ego ipse intime lator, quotiescumque (nam & ego adstrictus fui huius societatis uinculo) insignis illius sollertia, cuius uel in urbe nostra plures inueniuntur adhuc testes, recordor. Estote igitur & Vos, qui iam superioris ordinis ciuibus nomina Vestra dedistis, eodem ardore maeti eademque sedulitate, eorumque, qui antea in Gymnasio nostro uacarunt literis, illustrissimo exemplo ad eandem rem aggrediendam incitamini. Suberrimi huius incepit lubentissimo animo me profiteor auctorem, & si Vos mihi non defueritis ipsi, omni cura de eo me elaboraturum esse spondeo, ut aliquo temporis spatio præterlapsò Vos ipsi intelligatis, ea, quam Vobis monstrauerim, via literis Vestris maxima accessisse incrementa. Iam publico prouocati estis a me, doctore Vestro; Vestrum igitur est, ut spem, quam de Vobis omnibus conceptam habeo, non sustineatis modo, uerum etiam longe supereritis. Quid enim, nonne maxime indecorum Vobis uidetur, maiorum sedulitate uinci?

Quibus omnibus has preces adiicere non dubitau. Res omnis, quam hic usque proposui, si haud improbanda uideatur Lectoribus Doctissimis, quorum in urbe nostra haud exiguus resperitur numerus, eos rogatos uelim, ut, de consilio, quod specto, in egritate persuasissimi, huius societatis constitutionem prolixa liberalitate Sua sustentare dignentur, Ipsaque sanctissime policeor, in iuuenes nostros eorumque literas si tam benigno fuerint animo, de optimo huius benignitatis usu me non solum esse cogitatum, uerum etiam opportunitate data diligentissimam rationem redditurum de pecunia, quæ mihi forsitan contigerit, collatione. Scholarum enim flos si in dies latius efflorecere debeat, & doctorum & alumnorum rebus quovis modo succurratur, necesse est.

His editum mihi parare uolui ad Lectorum Honoratissimorum animos. Memoria Perilliustris Seligmanni, Polonorum Regis & Principis Electoris Saxoniae quondam a consiliis sanctioribus & Consulis de Zittauensium Ciuitate longe Meritissimi, crastino die pro ordine Collegii nostri a me instauranda est. Omni igitur, qua par est, obseruantia humanitateque rogo, ut Magnificus Senatus, Sacrorum Ministri Venerabiles, Collegæ Clarissimi atque omnes Faustores Aestumatissimi, meæ, de clariori mentis humana illustratione, non extinguenda, sed quovis potius modo avenida, orationi beniuole interesse uelint,

P. P. Zittauæ, Dom. XV. post diem festum Trinit. CICCCXCII.

EX OFFICINA FRANKIANA.